

МІЖНАРОДНІ ТА ЗЛОЧИНИ МІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Анна Юрійвна ЗАЙЦЕВА,

*курсантка 2 курсу, 1 групи другого
(магістерського) рівня Військово-юридичного
інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Науковий консультант: *к. ю. н. Червякова О. В.*

Сучасний розвиток міжнародних відносин з однієї сторони характеризується активними комунікаціями, спільними науково-технічними розробками та співпрацею представників різних держав, чому сприяє зникнення кордонів між якими як наслідок та особливість формування та розвитку нової середина для комунікацій суб'єктів. З іншої сторони сучасний світ не позбувся таких негативних характеристик міжнародних відносин як конфлікти між державами, вдосконалення зброї, гібридні війни. В сучасних умовах проблеми організованої злочинності, злочинів, наслідки яких стосуються не однієї, а кількох держав одразу, транснаціональний характер злочинів, вчинення злочинів в рамках державної політики можуть бути вирішені тільки через спільні зусилля держав.

Україна сьогодні є учасницею збройного конфлікту. А тому актуальним і необхідним для вирішення постає питання формування понять і розмежування злочинів, що охоплені предметом Міжнародного кримінального права(далі - МКП).

Мета дослідження полягає у встановленні ознак та на цій основі формуванні понять і розмежування міжнародного злочину і злочину міжнародного характеру, що є відмінними між особою в якості окремих складових предмету міжнародного кримінального права.

На сьогодні у сучасній правовій доктрині МКП не існує єдиного підходу до використовуваної термінології та формуванні визначень даних видів злочину. В. П. Панов взагалі вважає, що терміни «злочини міжнародного характеру» і «міжнародні кримінальні злочини» є синонімами і характеризує дані злочини як такі, що не мають безпосереднього зв'язку зі злочинною діяльністю конкретної держави, однак зазіхають одночасно на національний і міжнародний правопорядок, на мирне співробітництво держав у галузі економіки, культури, торгівлі, на права і свободи людини, інтереси юридичних осіб і становлять суспільну небезпеку для багатьох держав [1, с. 307]. Однак, ми таку думку не поділяємо.

Аналіз нормативно-правових актів вказує на виділення злочинів, що охоплені юрисдикцією Міжнародного кримінального Суду (далі - МКС), основою діяльності якого є перш за все Римський статут (далі - РС МКС). Поряд з вказаною категорією також існує ряд злочинів, що зачіпають інтереси кількох країн, загрожують світовому правопорядку, але юрисдикцією

вказаного Суду не охоплені. На цій підставі в науці МКП виділяють міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру. Наприклад, Г. В. Ігнатенко виокремлює два напрями розвитку злочинності: міжнародні злочини – дії осіб, які втілюють злочинну політику держави, ніби персоніфікують міжнародні злочини держави; і злочини міжнародного характеру – дії, які посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього також становлять, міжнародну небезпеку, але вчиняються особами (групами осіб) поза зв'язком з політикою якої-небудь держави, задля досягнення власних протиправних цілей [2, с. 615] шляхом порушення прав і інтересів людини чи груп людей [2, с. 700].

Підтримуємо позицію, що міжнародний злочин – це тяжке міжнародне протиправне діяння, яке посягає на основи існування держав, підриває загальні принципи міжнародного права, а також загрожує міжнародному миру і безпеці. Останніми роками Організація Об'єднаних Націй посилює увагу до питань перехідного правосуддя та верховенства права у конфліктних та постконфліктних суспільствах, які є реакцією на порушення прав людини під час збройних конфліктів [3, с. 152]. Комісія міжнародного права ООН вказала, що міжнародні злочини є серйозними або значними, відбуваються в масових або широких масштабах або мають настільки планову або систематичну основу, в результаті чого становлять загрозу для міжнародного миру та безпеки [4, с. 43]. Акцентуємо увагу, що міжнародні злочини визнані найтяжчими злочинами, які є у світі [5, с. 228]. Це проявляється і у суворості покарання, і у створенні спеціальної установи, що за принципом компліментарності здійснює розслідування та покарання злочинців, які вчинили злочин геноциду, злочини проти людяності чи воєнні злочини [6, с. 163].

Злочини міжнародного характеру в цілому неоднорідні за характером і змістом [7, с. 420]. Це діяння, передбачені міжнародними угодами (конвенціями), що не відносяться до злочинів проти людяності, воєнних, не є геноцидом та агресією, але посягають на нормальні відносини між державами. Такі злочини завдають шкоди мирному співробітництву [1, с. 307], оскільки здійснюються на території декількох держав, або їхніми співучасниками є іноземці, або наслідки злочину проявляються за межами держав, у яких вони були здійснені [7, с. 420].

Якщо порівняти наведені визначення, то можна виділити ти відмінності, що будуть критеріями відмежування міжнародних злочинів від злочинів міжнародного характеру.

По-перше, злочини міжнародного характеру здійснюються з ініціативи суб'єктів їх вчинення, з метою реалізації приватного інтересу. Збиток міжнародним відносинам наноситься лише остільки, оскільки це необхідно для досягнення загального злочинного результату. «По суті, це транснаціональні злочини» – визнають І. П. Біщенко й І. В. Фисенко [8, с. 37–38].

По-друге, відмінними є підстави відповідальності. Ю. В. Трунцевський зазначає, що за злочини міжнародного характеру відповідальність наступає згідно міжнародних угод (іноді носять регіональний характер) і національного законодавства [8, с. 40–41]. При розмежуванні злочинів міжнародного характеру й міжнародних злочинів Є. А. Стрельцов акцентує увагу, що

конвенційність означає наявність міжнародної угоди для встановлення злочинності і караності конкретного діяння. При цьому держава-учасник угоди по боротьбі з такими злочинами повинна трансформувати норми конкретної конвенції у своє карне законодавство» [7, с. 420].

По-третє, звертаємо увагу на об'єкт злочину. На відміну від міжнародних злочинів, об'єкт яких, як стверджують І. П. Біщенко, І. В. Фисенко, – міжнародні відносини, життєві інтереси людства – регулюються міжнародним правом, безпосередній об'єкт злочинів міжнародного характеру має загальний карний характер у змісті внутрішнього права [8, с. 37–38]. Відносно злочинів міжнародного характеру Є. А. Стрельцов зауважує: «У цілому ці злочини не мають безпосереднього зв'язку зі злочинною діяльністю конкретної держави... Але в той же час вони зазіхають на міжнародний і національний правопорядок, на мирне співробітництво держав у сфері економіки, торгівлі, права й волі людини, інтереси юридичних осіб... За своєю юридичною природою дані злочини на відміну від міжнародних злочинів є досить «звичайними», однак у них є присутнім «іноземний елемент» [7, с. 420].

По-четверте, за вчинення міжнародного злочину міжнародно-правову відповідальність несе держава, а відповідальність кримінальну – фізична особа. За злочини міжнародного характеру відповідальність несуть лише суб'єкти їх вчинення. При цьому звернімо увагу, що злочини міжнародного характеру спричиняють індивідуальну відповідальність правопорушників у рамках національної юрисдикції. Міжнародні злочини мають наслідком відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права і індивідуальну кримінальну відповідальність виконавців, що настає в рамках міжнародної, а в деяких випадках внутрішньодержавної національної юрисдикції [9, с. 364-365].

Міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру є категоріями, що входять до предмету МКП, маючи істотні відмінності. Міжнародний злочин - винне діяння, що посягає на міжнародну безпеку, світовий правопорядок і його окремі сфери, визнане в результаті узгодження волевиявлень суверенних держав протиправним, таким, що підлягає кримінальному покаранню.

Злочини міжнародного характеру - це винні діяння, які вчиняються поза зв'язком з тією чи іншою державною політикою, і посягають, крім внутрішньодержавного, ще й на міжнародний правопорядок, становлячи небезпеку, як мінімум, для двох держав. Злочини міжнародного характеру тягнуть персональну кримінальну відповідальність у рамках національної юрисдикції за умови адаптації національного права до норм міжнародного на підставі імплементації норм універсального міжнародного договору, яким певне діяння визначено як злочини. Конвенції, що встановлюють відповідальність за злочини міжнародного характеру, поширюють свою дію виключно на держави, які приєдналися до даних конвенцій. Це означає, що на відміну від міжнародних злочинів, відповідальність за які встановлюється актами міжнародного права імперативно (незалежно від того, приєдналася держава до конвенції, чи імплементувала її у внутрішнє законодавство), відповідальність за злочини міжнародного характеру заснована на міжнародних договорах, укладених добровільно (диспозитивність поля-

гає в тому, що якщо країна не приєдналася до конвенції, то і вимоги такого міжнародного договору на це держава не поширюються, можливе приєднання до конвенції з певними застереженнями, подібні угоди часто носять регіональний характер).

Список використаних джерел:

1. Гринчак В. А. Злочини міжнародного характеру як об'єкт міжнародного кримінального права. *Митна справа*. 2014, №6(96), частина 2, книга 2.
2. Міжнародне право: основні галузі: підруч. /ред. В. Г. Буткевича. Київ: Либідь, 2004. 448 с.
3. Червякова О. В. Відповідальність за воєнні злочини: механізми та процеси відновлення суверенітету та безпеки України. *Форум Права*, 2020. 61(2).150–162.
4. Доклад Комиссии международного права о работе 48-й сессии, 6 мая -26 июля 1996 г. Нью-Йорк, 1996. С. 286 (Док.ООН: А/51).
5. Червякова О. В. Проблеми та наслідки визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* :тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 черв. 2020 р.); Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 227–230.
6. Червякова О. В. Відповідальність за воєнні злочини: через перехідне правосуддя до сталого миру та безпеки України. *Проблеми законності*. 2020. Вип.150.С. 161-172.
7. Стрельцов Є. А. Економічні злочини: внутрішньодержавні та міжнародні аспекти: навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2000. 473 с.
8. Зелінська Н. А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність: монографія. Н. А. Зелінська. Одеса : Юрид. літ-ра, 2006. 568 с.
9. Баймуратов М. О. Міжнародне право. Підруч. Харків. Одісей, 2008. 704 с.